

ZGODNJA DANICA.

Katolišk cerkven list.

Danica izhaja 1., 10. in 20. dne vsaciga mesca na celi poli, in velja po pošti za celo leto 3 gld., za pol leta 1 gl. 60 kr., v tiskarnici sprejemana na leto 2 gld. 60 kr. in na pol leta 1 gld. 30 kr., ako uni dnevi zadenejo v nedeljo ali praznik, izide Danica dan poprej.

Tečaj XX.

V Ljubljani 20. malega serpana 1867.

List 21.

Osemnajststoletnica v Rimu.

Preimenitne slovesnosti, ki so se letos o ss. Petru in Pavlu godile v Rimu, niso le samo slehernemu mične in kaj spodbudne, temuč njih popisovanje bode tudi koristno za poduk o prihodnji ravno tej slovesnosti, ki se ima drugo leto obhajati po vsem katoliškem svetu, kakor smo že undan napovedali. V popisovanji bomo porabili nekaj spise v českem „Blahověst-u“ in druge vire, naj bolj pa natisnjene mnogotere vire, ki jih je preč. g. sakristan Heidrih prinesel iz Rima in nam do brotno izročil, in k vsemu temu bode g. Heidrih popis še množil in bogatil s svojimi lastnimi opombami iz tega, kar je sam vidil, slišal in skusil. Popisovanje se bode nekoliko zategnilo, ker tvarine je veliko, svesti pa si smejo biti častiti bravci, da jim pri branji ne bode dolgi čas, in gledali bodemo, da brez naj večí sile se popotvanje ne bode tergalo.

1. Vzrok osemnajststoletnice v Rimu.

„Ti si Peter, to je skala, in na to skalo bom zidal svojo cerkev, in peklenške vrata je ne bodo premagale!“ Te besede je naš Gospod in Zveličar, pravi Božji Sin, govoril pred osemnajststo leti poglavarju apostelnov, izročevaje mu ključé nebeškega kraljestva. Osemnajst stoletji je od tega časa mem šlo, in kar so ljudje ta čas zidali in stavili, posulo, razdjalo se je; cerkev pa, ktero je zidal in vstanovil sam Bog, še stoji in stala bo do konca sveta. Narodi in države, prestoli in rodovine gospodovavcev so vstali in zginili, dvigali se in padali; le eno ni bilo razdjano: sedež apostoljski, stol sv. Petra, ta skala, na ktero je Bog sam zidal svojo cerkev. S koliko jezo so bili in butali na to skalo judje, nejeverniki in lastni izdajski sinovi matere cerkve! Ali kaj so opravili? Razbili so si nad njo svoje lastne svojeglavne čela in spoznati so bili prisiljeni na vse zadnje: Proti Bogu nisem nič premogel!

In ker se današnje dobo — čez 18 sto lét — te nespametne vojske zoper Kristusovo cerkev še ponavljajo, in pa s toliko jezo in razdraženostjo, ker judje na Dunaju dan na dan njen razpad prerokujejo in vernike z vsimi lažmi in slepili zapeljujejo, ker jo na Laškem njeni lastni sinovi z orožjem, tolovajstvom in vsakterimi brezbožnostmi skrunijo, ker jo povsod njeni lastni otroci v velikem številu nehvaležno zapušajo in kakor nevredni beguni, potegovaje s sovražniki svoje matere, ostudno izdajajo; torej je pač pravi čas, naj cerkev pokaže, da ona ne obstoji po človeški moči, ne iz milosti posvetnih vladarjev, ne iz brambe in podpore vernikov, ampak iz svoje lastne moči, iz moči, ktero ji je Kristus zagotovil, rekoč: „Glejte, jaz ostanem pri vas vse dni do konca sveta!“ Ta moč in veljava se je

skazala zdaj v Rimu in ako Bog dá skazovala se bode prihodnje leto z obhajanjem osemnajststoletnice po vsem svetu, skazovala se čez dve leti z vesoljnim cerkvenim zborom. Da je in še bode satan s svojimi pomagači in sužnjimi vred z ustmi cmokal, s strupenim jezikom švigal, z zobmi škripal, s kremplji grabil in tergal, — tega smo si čisto svesti, to je njegova lastnija, to je njegovo veselje, v tem išče zgubljenega pokoja.

V tako nevgodnih in tolikanj žalostnih okolišinah — pri tolikem nasprotvanji od vlade in prekucije (Garibaldi) sv. Oče mirno razpišejo 1800 letno slovesnost in ljubeznjivo povabijo škofe, duhovne in vernike — in blizo 500 škofov — čez 15 tisuč duhovnov in silno število katoličanov vre skupaj iz vsih krajev sveta v večno mesto — to pa brez boječnosti, dasiravno so strašili z boleznijo, z briganti, dasiravno so cerkvi sovražni časniki napovedovali, da se bo vničila ta slovesnost, ktera je sovražnike silno bôdla. Ali ni to očitno znamenje posebne pomoči Božje za sv. kat. cerkev? In kateri vladarjev gospoduje čez ves svet? Kteremu vladarjev so tako pokorni podložni — kakor vidnemu namestniku sv. Petra — sv. Očetu papežu? Ali ni to zmaga, kakoršne že dolgo ni bilo viditi? Ali ni to novo poterjenje, da je Gospod res pri svoji cerkvi vselej do dne današnjega? —

Zakaj tedaj se je bilo toliko sto in sto škofov, toliko tisuč in tisuč družih duhovnov, tako silno število katoličanov v Rimu zbralo?

Zbrali so se bili iz ljubezni in pokoršine k nasledniku sv. Petra, da so skupaj čast in hvalo dajali Gospodu Bogu in Zveličarju Jezusu Kristusu, ki je na Petra cerkev zidal in jo prečudno skoz toliko stoletji ohranil in vladal.

Edinost katoliška; kako lepo se je pokazala! Ta je gnala v Rim škofe, tudi starčike, ktere so pri slovesnih procesijah mógli podperati njih postrežni duhovni. — Eden teh je očitno rekel, da mu serce ni pripustilo mirovati, — podal se je na težavno popotvanje — „zavoljo edinosti katoliške cerkve, ki se tukaj takó neizrečeno lepo razodeva.“

Zbrali so se bili, da so zedinjeni počastili vélikega apostelna, ktereга je bil Gospod izvolil in storil podstavo svoje cerkve, prvega vidnega svojega naslednika, poglavarja in prvega naj višega pastirja vsih pravovernikov, prvega papeža ter začetnika tiste velike nepretergane verste očetov keršanstva, ki so bili in bodo središe edinosti v veri. Preslavna res je ta versta prednikov vélikega Pija IX, zakaj od Petra pa do njega se šteje že 259 papežev, in med temi časti cerkev 80 svetnikov, to je, 35 mučnikov in 45 spoznovavcev! Med vsimi papeži, ki so bili za Petrom, so bili le samo 3, ki so delj časa vladali kakor Pij IX že do zdaj, namreč: Pij VI, ki je vladal 24½ leta, Hadrijan I 23 lét in 10 mescev, Pij VII 23 let in 5 mescev, Pij IX so bili

13. majnika stari 75 lèt, in 21. rožnika je bilo 21 let, kar so vlado nastopili (Mem. Dipl.) in si vse serca pridobili. Je pa tudi v obrazu sv. Očeta vtisnjeno veselje in žalost, „so kakor mati sv. cerkev“ — ki je „mater laetitiae in tristitiae,“ je nekdo rekel, ko jih je prvičkrat vidil in slišal. Vse leta vladanja so križev pot hodili, v resnici „Crux de Cruce,“ in vender jih Bog tako čudno ohrani.

Škofje, duhovni in verniki so se bili v Rimu zbrali k šen-peterski slavnosti, da so pred vesoljnim svetom na znanje dali nepretresljivo zvestobo, s katero so sv. Očetu vdani, in vedno vdani ostati hočejo škofje in z njimi njih škofije, duhovstvo in verno ljudstvo, pastirji in čede, čuvaji in njih podložni; da so na znanje dali, da terdno pasmo vere, ljubezni in pokoršine veže glavo z udi, pastirja s čedami.

Ko so sv. Oče v torek pred sv. Petrom tako resnobno in ljubeznjivo govorili čez 6000 duhovnom, ki so se bili pred njimi zbrali, so mnogi iz globokega spoštovanja kraj kuševali, kjer so stali vidni namestnik Kristusov na zemlji; pa ne le duhovšina, tudi verniki, ptuji in domači.

Zbrali so se bili, da so v večnem mestu pred obličjem vesoljnega sveta spričevanje dali o svoji veri, o svoji gorečnosti, o katoliški resnici, da so spričevali, da ko katoličani vedó, kdo je v resnici, in na kateri strani je pravica, — tista pravica, ki je zastavljena na večno podstavo.

„Bralo se je v nekem nemškem listu (je pravil nekdo iz pruske Šlezije), da je kat. cerkev oslabiljena, komaj še živa stara žena, ki nima življenja; ali ni pa sv. Petra dan iz Rima vesoljnemu svetu se razodela, da je še vedno mlada — dasiravno že 1800 let stara, močna, rodovitna, sv. mati — katoliška cerkev?“ Veselja jokaje mi je to pripovedoval in je še pristavil: „Sem naj bi prišli, ki senjarijo in govoré: die katholische Kirche ist ein überwundener Standpunkt!“ (H.)

Prišli so bili iz vsih zemelj in narodov, da so zedinjeni ponižno klicali k nebeskemu Očetu, da bi milostno prikrajšal dneve britkega preganjanja in hudega terpljenja, s čimur je sedanje dobo sv. Sedež tako pregrenko obiskovan s cerkvo Božjo po mnogoterih zemljah vred, zlasti v Italii, na Poljskem in Ruskem.

Zbrali so se bili v Rimu, da so zaslišali prečastljivo naznanilo, s katerim so sv. Oče Pij IX zopet več mučencev, spoznavavcev in devic razglasili za svetnike ter so jih katoliškemu svetu postavili za čiščenje, nasledvanje in prosivce v vsih stiskah in potrebah. (Njih imena in kratek življenjepis pride tudi na versto.) To je ob kratkem pomen osemnajststoletnice. (Prim. „Blahovesta“ l. 18., in past. list škofa Rezenskega.)

(Dalje nasl.)

Tri mesce na Jutrovem.

XIX.

(Procesija k štacijom v cerkvi Božjega groba. Prihod patrijarha in kavasi. Steber bičanja in njegova polovica v Rimu; njegovo počevanje. Iznajdenje sv. križa. Altar od nadvojvoda Maksimilijana. Svetinje sv. križa. Kapela zasramovanja.)

Cvetno saboto, 24 sušca, po kosilu nas je čakala lepa in spodbudna slovesnost, namreč procesija k štacijom ali naj imenitnejšim svetiščem v cerkvi Božjega groba, ki je terpela od dveh do štirih. Šli smo v sakristijo in kar je bilo duhovnov, smo se napravili v roketi, vsi pa dobili v roke goreče sveče, ki smo jih za spomin seboj vzeli, kar jih je ostalo; potem je šlo vse dolgo spremstvo k cerkvenim vratam patrijarha sprejet, ki je prišel s svojo asistencijo. Kacih 6 kavasov je pri-

korakalo naprej in treskali so s podkovanimi žezleniki ob tlak, da se je vse stresalo in me je bilo skorej groza. Tako turško stražo imajo vradni in častni tuji ljudje in če je večji gospod, več jih ima. Očitno znamenje tedaj je to spremstvo, da latinski patrijarh ima veliko veljavo v Jeruzalemu. Pri mazilnem kamnu, ki je kmali pri vratih, je bilo kadenje, potem je šel spremljani patrijarh v kapelo sv. R. Telesa.

Na Jutrovem se vse cerkvene opravila bolj na dolgo stezajo. V kapeli se je naj prej kadilo zažgalo, patrijarh gre na sedež in nato prihajajo vsi pričijoči zverstoma perstan poljubit: korarji in drugi duhovni, ministranti in romarji. Zdaj še le se prične procesija. To procesijo čč. oo. frančiškani dan na dan skoz celo leto opravljajo, pri kateri se molitve in pesmi navadno le na glas molijo, o posebnih priložnostih pa se slovesno pojejo. Sklenjeni so s temi molitvami veliki odpustki. Pri vsakem svetišču se kadilo zažiga ter se pokadi svetišče in patrijarhov križ, eden patrova opravlja navadne molitve, gredé od svetišča do svetišča se pa poje, vse kakor je v bukvicah, ki so posebej za to vsakdanjo procesijo. Take procesije imajo tudi v Betlehemu in v Nazaretu, povsod k zadevnim svetiščem.

V Jeruzalemu ima ta vsakdanji obhod teh-le 12 postaj ali štacij: 1. je pri stebru bičanja, 2. pri ječi Kristusovi, 3. na delišu oblačil, 4. v kapeli, ki je najdiše sv. križa, 5. v kapeli sv. Helene, 6. pri stebru kronanja in zasramovanja, 7. na križališu na gori Kalvarii, 8. na mestu, kjer je bil Kristus s križem vred povzdignjen, 9. pri mazilnem kamnu, 10. pri častljivem grobu Jezusa Kristusa, 11. na mestu, kjer se je bil Kristus po vstajenji Marii Magdaleni prikazal, 12. zopet v kapeli Marije Device, kjer se je bil po izročilih naj prvo nji prikazal. Vse te postaje so krog greške cerkve in znotraj cerkve Božjega groba. Na 7 krajih so popolnoma odpustki, drugod pa — razun poslednjega — po 7 lèt.

V kapeli, ki je prav za prav latinska cerkev in so torej tukaj tudi ss. sakramenti hranjeni, se opravijo molitve k sv. Rešnjemu Telesu pričeni s prelepim predglasjem: „O sveta večerja“ in molitvo k sv. R. telesu. Precej potem se prestopi k stranskemu desnemu altarju, kateri ima posebno imenitnost, ker v njem je kos tistega kamnitnega stebra, pri katerem je bil Bog in Zveličar tako neusmiljeno raztepen ali bičan. Druga polovica tega stebra je v Rimu v cerkvi sv. Praksede, kamor jo je bil leta 1213 prepeljal kardinal Koloman. V Jeruzalemu je ta imenitni spominek v altarji zapert, bi djal, kakor v tabernakeljnu, in da romarji in verniki skoz leto imajo saj nekoliko vdeleževanje od njega, je skoz vratica zvertana predolbina, na altarji pa zmiraj leži palica, da se z njo skoz luknjico dotikajo tega svetega spominka in potem s palico svojega čela ali družih reči, ki jih seboj imajo. Ako prav vém, se vratica le samo veliki petek odpró in pristavijo se k altarju stopnice, da verniki zamorejo prav k stebru priti in ga poljubovati. Tudi jaz sem doživel to srečo, da sem se ga veliki petek s svojimi nevrednimi ustnicami dotaknil — tega preblaznega kamna, ki je bil okropljen s Kristusovo kervjó. O Bog daj, da bi bili s kervjo nedolžnega Jagnjeta omiti jaz in tudi vsi tisti, za ktere sem molil v tem svetišču! Steber ta je debel, začernel čok, ne vem ravno kolike visokosti, toliko sem vidil, da bolj nizek. Tukaj, kakor povsod, se zažge kadilo in se kadi ter opravi presunljiva pobožnost. Že gredé pred-nj se poje ali pa glasno reka primérna pesem. Naj postavim tukaj saj par odstavkov te ginljive pesmi:

Skrivnostno zmago Križa poj
Na glas tu, duh in jezik moj!
Tako naj zjokano sereč
Po Kristusovih stopnjah gre.

Za Adamov greh se pokori,
Ko sam preliha drago kri;
Zavoljo nas je razboljen,
Ko pri tem stebri je tepen. Itd.

V Vernetovem „Popotvanji v sv. deželo“ je ko pristavek vsa ta procesija z molitvami in pesmami, poslovenjena po g. dekanu Hicingerji. Jaz pa sem te postaje bolj natanko popisal v „letošnjih Šmarnicah“, ki utegnejo katerikrat na svitlo priti, ako Bog dá srečo; tukaj bi bilo vse preobširno in bom torej le nekatere reči omenil.

„Ječa Kristusova“, druga postaja, je ob vzhodni strani k cerkvi Božjega groba pridelana kapela, ki jo imajo greki v oblasti. V to ječo je bil neki Kristus djan, dokler ni bilo vse za križanje pripravljeno, kakor izročila pravijo. Kaže se, da v začetku je bilo to nekaka rupa ali vodnjak.

Tretji postanek, v navadnem „križevem potu X“, je mesto, kjer so vojaki Jezusovo oblačilo delili in vadljali za taisto. — Kapelo iznajdenja sv. Križa moram tudi malo omeniti. L. 313 je cesar Konstantin, ko se je bil resnice keršanstva popolnoma prepričal, sam sprejel keršansko vero. Na njegovo povelje je l. 326 njegova mati sv. Helena sprejela od sina kaj prijazno nalogo, da naj Golgota in Božji grob očisti gnjusobe in odpravi vse oskranstvo. S pomočjo sv. Makarija, takratnega škofa v Jeruzalemu, cesarica dá odpraviti poplajne in vso gnjusobo ter na dan spravi Kristusov grob izpod razvalin. Kako silno vesela je bila tega najdenja, kdo bo to popisal? — Želela je pa tudi najti Kristusov križ, in upanje k temu je bilo toliko večji, ker je bila navada pri judih, da so vse, kar je k križanju služilo, na mestu križanja zakopali. Res dá kopati, in po daljšem kopanju v neki rupi, ki je bila nekdanj blezo vodnjak, najdejo tri križe, in napis na posebnih deskah, ki je bila nekoliko nad križem. Znati je bilo sicer, da se deska k nemu treh križev bolje podá kakor pa k drugima, vender za gotovo niso vedili, kateri je bil Gospodov. Še le poskušnja, k kateri je bil pa Makarij gotovo po Božjem navdajanju naklonjen, je to razločila: za smert bolna gospá je namreč tisti trenutek zdrava vstala, ko so se je s tretjim križem dotaknili; ko pa pri dotikljeji z unima dvema nič zboljšanja ni čutila.

Iznajdiše sv. križa je precej pod Kalvarijo, nekako proti jugovzhodu od nje. Globoko v zemlji ste namreč dve kapeli, prva sv. Helene, druga pa iznajdenja sv. križa. Perva je 26 čevljev pod zemljo na mestu, kjer je pobožna cesarica stala, ko so delavci še globokeje v zemljo rili, kopali in iskali. V drugo pa se gre iz perve še po 13 širokih stopnicah globokeje v zemljo, in tukaj ob desnici sem vidil in poljubil marmorno plošo, na katero je vdolan križ, ki zaznamuje mesto, kjer je bilo najdeno znamenje našega odrešenja. Kako prijetno je človek ginjen na tem mestu, ni treba praviti. V ti kapeli stoji tudi prelepi novi altar s podobo sv. Helene, ki ga je bil takratni nadvojvoda avstrijski in potlej nesrečni cesar mehiški Maksimilijan daroval za to svetišče leta 1857. Ob tistem času namreč je bil mladi Maksimilijan obiskal svete kraje v obljubljeni deželi, in še dobro pomnim, kar so takrat časniki pisali, kako pobožno je zemljo kušnil, ko je z verh hriba v prvo zagledal sveto mesto Jeruzalem. Takrat pač ni mislil, da bode čez deset lét v tako daljnem svetu taki konec storil.

Ko je Konstantin zvedil imenovane znajdbe in slišal čudež s križem, je bil silo razveseljen in berž je ukazal zidati prelepo cerkev nad Božjim grobom; pa tudi tam, kjer je bil križ najden, je bila zgoodej kapela zidana, ki se še zmiraj imenuje kapela sv. Helene. Žebije in nekaj križa je bila sv. Helena poslala svojemu

sinu Konstantinu; drugi del z nadpisom vred je darovala cerkvi v Rimu, ki se od tod imenuje „pri sv. Križu jeruzalemskem“; naj večji del pa ga je velela v srebro vkovati in izročila ga je patrijarhu jeruzalemskemu, da naj se ohrani za prihodnje čase. Le s privoljenjem jeruzalemskega škofa so se smeli majhni koščeki odrezovati, ki so se kakor naj dražji spominki dajali v posebnih okolišinah. Sv. Ciril, škof v Jeruzalemu od leta 348 do l. 386, pravi, da že takrat so bili koščeki od sv. križa razširjeni po vsem svetu... Še le pred malo leti smo dobili v Ljubljano iz Rima kaj zalih svetinj sv. križa, se vé da košček od križa samega je silo majhen v svetinji; ravno pa pripoveduje gosp. sakristan Heidrih, da zdaj teh svetinj ne dajejo drugim, razun k večemu škofom za njih stolnice, ker v Rimu imajo že malo od križa. Kako je sv. cerkev razveseljena zavoljo sv. križa, na katerem se je godilo naše odrešenje, razodeva s pesmijo:

Križ presveti, ki naj blažji
Sam zmed vsih drevés si ti:
List, cvet, sad je tu naj dražji;
V gojzdu tac'ga nikdar ni;
Žebelj, les dolgé tolaži,
Ko Gospod na njem visí. Itd.

Časté pa tudi sv. Heleno, ki je križ iskala in našla.

Hvalimo serčno to ženó,
Heleno, blago vso gospó;
V svetosti polna je častí,
Povsod se njeno ime glási.
V ljubezni čisti ranjena,
In vneta vsa za Kristusa,
Iskala je Gospodov križ,
S tem pot končala v paradiž.

Krotila s postom je mesó,
Z jedjo molitve presladkó
Gojila v čednosti duha,
V veselje rajsko je prišla. Itd.

Kapelo „s stebrom kronanja in zasramovanja“ imajo greki v posesti. V altari tukaj je za mrežo čok stebra, na katerem je neki Zveličar takrat sedel na dvorišu Pilatovem, ko ga je divjaško vojaštvo zasramovalo, zapljevalo, mu bilo terajevo krono na glavo posadilo in ga s škerlatastim plajšem zaničljivo ogernilo, mu terst v roko podalo ter ga zaničevalo, rekoč: „Zdrav bodi, judovski kralj!“ Torej se poje tukaj:

Poglej, pobožna množica!
Sinú iz hiše Davida;
Ni v blišu pri stebri le - tem,
Oh, le v zasramovanje vsem! Itd.

O Kalvarii in nadaljnih svetiših bom pri drugi priliki pisal, za danes naj bode s tem sklenjeno.

Jezuiti.*)

V.

Splošnje preganjanje jezuiškega reda.

a) Portugaljski kralj Jožef Emanuel in njegov minister Pombal.

Zadene pa jezuite naj prva strela v Portugalii, sprožena od sina in naslednika Janeza V, kateremu je bil papež Benedikt XIV malo časa poprej, to je leta 1748, podelil ime: „Naj zvestejši kralj.“ Bil je ta njegov naslednik Jožef Emanuel v svojem moralnem vedenju bolj enak asirskemu Sardanapalu, kakor pa kristjanskemu vladarju; in vender je postala ta slaba in babja duša naj prvi iztiravec Jezusove tovaršije. Kako da se je pri tej homatiji ravnalo, koliko in kako obreko-

*) Popravek. V zadnjem spisu str. 157 v 36. verstí od zgoraj naj se bere: „zimski“ (ne rimski) kralj Miroslav.

valo, kake zvižgače pletle, se ne dá popisati, zakaj vsa lažnjiva spletenina se je osnovala na skrivnem. Zastonj so si zgodovinarji Janez ž. Müller, Schoel, Ranke, Chateaubriand, Lamennais in drugih več vse prizadevali, svet prepričati, da so posvetničarji osemnajstega stoletja zastran jezuitov le črne laži kovali in svoje sočasnike, ne da bi jim pojasnili, le v egiptovsko temoto zapeljali, — zakaj en sam hip je včasih dovelj, da se ubogo ljudstvo v zmotu zaplete, ali vekov in vekov je treba, da se mu zopet odvzame.

Desna roka portugalskega kralja Emanuela bil je Sebastijan Jožef Carvalho, grof Oejras ter markez Pombal, njegov prvi minister. Plemenitaš bolj nizkega zaroda, pa bistroumen, marljiv, zvit kot kača, brez mere časti lačen, poprime s kerpko roko vladne stremena in le malo časa — pa že dobi kraljestvo ves drugi obraz. Skorej zanemarjeno vojaštvo se znajde v lepem redu, poljedelstvo in kupčije oživite, dnarništvo in davki se vredijo, edinost in mir med državljani se poverneta in mnogo koristnih postav se daje v prid dežele. Pa pri vsem tem Pombal moralno pretehtan — je le dvojak — silno razumen, pa terdega, hinavskega, maševavnega, neusmiljenega in brezbožnega serca; prisežen in ljut sovražnik velike gospode in duhovšine, k temu pa gnjusen prilizovavec francoskih enciklopedistov. Res, da to takrat ni bilo nič novega in posebnega, ko si vladarji in vladarice v veliko čast štejejo, če se jim d'Alembert, Diderot ali pa izmed vsih prvi malik Voltaire, le lahno pomuzajo in jih nekoliko pobožajo. Kakoršni vladarji, taki so pa tudi njihovi ministri, ki oči zvesto obračajo na novi francoski Babel. Materialist Miroslav II, pruski kralj, čez vse čisla ognjusne burke umazanega francoza la Mettrieja; Rusinja Katarina II se še kar dosti ne pritoži, ko Diderot njene nespodobne zaveze raztrobuje. „Oh! kaj mislijo, kaj porečejo o nas modrijani?“ tako so prašali tadanji vladarji; tako tedaj tudi Pombal in njegovi verstniki. Sovraštvo tega ministra zoper jezuite se je pa takole začelo: Vzeti jim hoče po vsi sili paragvajsko republiko in mirno in pobožno ljudstvo iz tega raja 300 milj dalje v dolgočasne pustine preseliti; pa ljudstvo, ki se po nobeni ceni ne mara vdati, da bi zapustilo svojo blago domovino in pa spoštovane jezuite, ki jih časti kakor može od samega Boga jim poslane, se vzdigne, brani, portugalsko vojaško kerdelo premaga in razpodi. Do tiste dobe Pombalu vse po volji gre, ali viditi se na enkrat v svoji sreči ustavljenega, to je napuhnežu preveč, v sercu mu zavre ljuto maševanje zoper jezuite, in le po priliki hrepeni, da bi jih zaterl.*)

Prilika le prehitro pride. Neutegoma zašumi, da nekteri portugalski viši plemenitaši so se zarotili zoper kralja. Vzrok tega, kolikor je bilo res, je bilo razuzdano, nagnjusno, prešestno kraljevo življenje, ki je prederzno skrunil zakonsko zvestobo in deviško čast iz deržin svojih prvih velikašev. Za zarotnike so bili obdolženi razun drugih imenitni gospodi Markez Tavora, dva njegova sina, Eleonora, njegova mati, vojvoda Avejro, grof Atvugia in Hieronim žl. Atajde. Pripoveduje se to-le: Ko se kralj 4. kimovca l. 1758 v Belem pelje, ga napadejo nekteri imenovanih na cesti, eden izmed njih nastavi samokres, pa mu odpove; na to dirjata dva za kraljevim vozom, ustrelita, in kralja, kakor se je pravilo, na eni rami nekoliko ostrelita. — Terdijo pa celó nekteri zgodovinarji, da je Pombal sam iz tega cil in konca zaroto osnoval, da bi višim plemenitašem tisti hip in sicer brez vsega ogovora tilnik vlomil. (Vsa ta pravda se je tako nepravilno gnala, da se je mnogotero dvomilo, da bi bila res kaka zakletev se zgodila, še celo tajili so, da bi bil kralj res ranjen. Da bi bili jezuiti se tega vdeležili, kdo bo to verjel? Le samo

vojvoda Avejro, na nečloveški tezi ali terlici terpinčen, je priterdil zadolženje in vdeleženje jezuitov, berž pa je izsiljeno priterjenje preklical, ko se je bil osôpel od bolečin na terlici.)

Čertila je velika gospoda novinca in vsezmožnega ministra naj več za tega voljo, ker je njihove pravice prikrajševal in ž njimi nespodobno ravnal. Delal pa je Pombal to zato, ker so se viši plemenitaši branili svoje hčeri njegovemu sinu grofu Oejru v zakon dati. Zapletali so v to dramatično igro tudi celo jezuite, ktere je viši gospoda močno spoštovala, Pombal pa jih je zavoljo paragvajskega pobitja strupeno sovražil. Zelo priletnega jezuita očeta Malagrida, spovednika omenjene vdove Eleonore markeze Tovorove, obdolže tudi še za souda zarotnikov. Na belemskem tergu obdolžene denejo ob glavo, ki vsi skupej s tako serčnostjo umerjejo, da se pričujoče ljudstvo prečuditi ne more, posebno ostermé čez besede pobožne Eleonore, ktera rabeljna, ki ji mervico oblačilo privzdigne, da bi ji nogi zvezal, zaverne rekoč. „Stoj! ne pozabi, kdo da sem; mene se drugač ne dotakne kakor le za smert.“ Ne dolgo po tej morii se poroči Pombalov sin, grof Oejras z Eleonorino vnuko, kervava igra popolnoma zaspí; pa ljudstvo se zdrami, in poprejšnje prelivanje žlahtne kervi mu ni več — uganjka.

Nasiten s kervjo naj prvih portugalskih plemenitnikov bo morda Pombal s sovraštvom do jezuitov odjenjal? Le kak topoglavec bi se znal nadjati, da razkačeni gad več vpičil ne bo. Osemdesetletni jezuit Malagrida se ne dá nikakor zastran omenjene zarote dolžnega in deležnega spoznati, — vender njegova smert je odločena. Nič ne pomaga, da ni zarotnik, — kajti tudi krivoverci zapadejo smerti. Spisal je bil Malagrida dvojne bukvice: „Lizabonski potres“ in pa „življenje svete Ane“, res nekoliko prenapeto, — in to je njegova kriva vera, — ki ga inkviziciji v roke izdà. — Toda inkvizicija zaverže Pombalov naklep — in njen predsednik, kraljevi brat Jožef Braganca, in svetavci se enkrat za vselej ustavijo, očeta Malagrida obsoditi. Pombal sodnijo spremeni in postavi svojega lastnega brata za njenega predsednika, in Malagrida je obsojen na kervavi oder; pa Pombal, ki je bil malo prej iz zgolj prilizovanja do enciklopedistov versko djanje (Auto da fê) preklical, ukaže brez vsega usmiljenja zopet zapaliti germado in na nji osemdesetletnega starčka sežgati.

Pa s to vejico jezuitovskega reda Pombal nima dovolj, nikakor ne; tem več celo drevo se s korenino izrovati mora, zatorej pa podkuri kralja, ki z ukazom l. 1759 iztira jezuite iz vsih dežel portugalskega kraljestva, ter jih okliče za puntarje, izdajavce in kraljemorce, prekliche njih posestva; samosilski minister pošlje papeževemu poslancu njegove potne liste, zapové portugalskemu iz Rima se verniti, zatira jezuite na kraljeve barke, ukaže ž njimi proti Italii jadrati in jih ondi na suho postaviti.

Čez to nevredno delo in očitno hudobijo piše nek protestantovski zgodovinar, rekoč: „Veki in ljudstva, ki jih divjake zovemo, niso nikdar tako neusmiljeni bili, kakor portugalska vlada s svojim nečloveškim ravnanjem proti jezuitom.*)

Ogled po Slovenskem in dopisi.

Naznanilo družbe sv. Mohora. Da-si ravno se je letos družbinih bukev 2000 iztisov več napravilo, zmanjkalo bode vendar vsacih bukev skoraj čez 1000 iztisov, ker je število letošnjih družnikov od 3980 naraslo na 7086. Da vender vsak družnik petero knjig dobi, dala je družba še ene „Večernice“ in povest „Utopljenici“ v

*) Viktor Joly.

*) Schoel. Zgodovinski tek evropskih deržav.

naglici natisniti; drugi natis „Življenja svetnikov“ pa bo doveršen konec mesca septembra t. l. Naj blagovolijo torej čast. dekanjski in farni predstojniki letošnje bukve, ki se okoli 20 t. m. razpošiljati začno, tako razdeliti, da dobi vsak družnik: 1. „Koledarček za l. 1868,“ 2. „Življenje svetnikov in svetnic božjih“ (samo nekatere dekanije, posebno po mestih in ki so med zadnjimi došle, naj blagovolijo na to knjigo do konca septembra t. l. počakati); 3. ene „Večernice“ (15. ali pa 16. zv.); 4. „Fabiolo“ ali pa namesto nje povest „Utopljenici“ (ki naj se posebno daje kmečki mladini in drugim manj izurjenim bralcem) in 5. „Vinorejca,“ po Koroškem in Kranjskem, kjer vino ne raste, pa sadjerejo v pogovorih.“ Pri tej priložnosti prosimo vsa čega družnika, naj plača vsak za prejete bukve po 4—5 nkr. čast. gg. dekanjskim ali farnim predstojnikom ker se nikar ne more zahtevati, da bi voznino za bukve iz lastnega plačevali, družbi je to pa tudi nemo-goče storiti.

V Celovcu 15. julija 1867. Družbin odbor.

Iz stare Loke. (Misijon.) Kar nam pripovedujejo o sadu ljudskih misijonov popisovavci življenja sv. Vincencija Pavlanskega, sv. Frančiška Regis, sv. Alfonza Ligvorskkega ali pa ravno kar v Rimu svetnikom prištetih Pavla Kriškega in Leonarda Porto-Mavriškega in drugih svetih misijonarjev, to poterjuje tudi skušnja naj novejših časov, kakor drugod tako tudi na Slovenskem, kar nam je že tolikokrat „Danica“ poročevala in sicer take skušnje, da nam je očitno, kako so misijoni res čudež usmiljenja Božjega in poseben pripomoček, ki ga je ravno za potrebe novejših časov Božja milost po svetnikih svetu pokazala, da se jih mnogo iz teme, nevere in pregréh k luči Božjega spoznanja in keršanskega življenja povračuje. Ravno ker se od vseh krajev, kjer so se misijoni obhajali, toliko veselega in spodbudnega o njih sadu piše, bi se utegnili daljno molčanje o tukajšnjem ko dokaz v nasprotnem smislu imeti, toliko bolj, ker se bo nesrečni pobjoj, ktereга bom proti koncu omenil, gotovo kmalo daleč zvedel in bo morebiti marsikteri nasprotnik misijonov in vërškega gibanja zasmehovaje rekel: Glejte sad misijona! Torej upam, da mi bote nekoliko prostora dovolili, posebno tudi zato, ker zanesljive sporočila nas navdajajo z veselim upanjem, da ta navada, ktero papež Pij VI imenuje „mos pie ac salutariter per Ecclesiam frequentatus et in verbo Dei fundatus“ (Auctorem fidei. prop. 85), se bo v kratkem po slovenskih deželah tako obilno razširila, da ne bo mogoče vseh misijonov popisovati. *) Kdor se spominja, da se je pred nekoliko leti le z nekako previdnostjo smelo kaj takega za duhovno prerojenje kat. ljudstva svetovati (kakor post. verli dr. Šlör v dr. Pogačarjevi theol. Zeitschr. 1849. N. 32. f. f.), kako prosto pa je po konkordatu vsaj dozdej cerkveno življenje v tem oziru, se mu mora pač sveta dolžnost zdeti, da naj se v prid oberne prilika, ktere morebiti ne bomo zmiraj imeli. Ali ne veste, kaj vevajajo postave, ki so bile po razdrtih konkordatih dane, na Badenskem (9. okt. 1860 gl. Archiv für Kirchenrecht VI, 132 ff.) in v Virtembergu **) (30. jan. 1862. Archiv VII 324 ff.) o cer-

kvenih redih, in v Virt. zlasti o jezuitih? da celo v Bavarii in na Saksonskem, če ravno je kralj katoličan, so jezuitje prepovedani? Ne mudimo se torej! Sej nam to svetujejo najboljši učeniki, ki o dolžnostih dušnih pastirjev govoré. Veliko takih izrekov najdeš v „Benger's Pastoraltheol.“ (III 307—326.) Postavim, silno učeni pap. Benedikt XIV pravi: Ta pripomoček, spačeno ljudstvo poboljšati, ni ne nov, ne negotov, tudi ga nisem sam izmislil, ampak star je, naj bolj pripraven in morebiti edin, ki ga je že njih toliko drugih z velikim pridom poskusilo in že tudi jest sám velikokrat (ko je bil namreč še nadškof v Bolonii). Sv. Alfonz Lig.: **) Cum in regione reperiantur notabiles morum dissolutiones, quibus nullum occurrit remedium, parochus tenetur curare, ut missio adveniat (ille parochus, qui missionem non curat, suspicionem ingerit suorum morum; boni enim parochi non intermittunt, quarto aut quinto quoque anno missionem arcessere. (De obligat. parochorum in „hom. ap.“ 4. praec. decal.) Zlo tako, vender manj ojestro se bere v „Adjutus' Lesebüchlein für die Pfarrherren“ III. 288. (Holzwarth's Handbücher für d. priest. Leben 11. Th. „Valny (S. J.) Lebensrichtschnur des Priesters“ S. 176. Dovolite mi še nekatere stavke iz znanih bukvic „Heiligung des Priesters“ S. 536 ff. prepisati: Če ktereга grešnika z vsim svojim prizadevanjem ne moreš spreobrniti (tako piše do dušnih pastirjev), pregovori ga vsáj, da se eksercij ali misijona vdeleži, in sicer ne le memogredé, ampak skoz in skoz ali vender večjega dela teh pravil: in vidil boš zaželeno spremembo. Če boš pa kdaj fajmošter, privoši razun dobrega, kar s svojimi pridigami storiš, svoji čedi od časa do časa nenavadno pomoč očitnih eksercij ali misijona. (Dalje nasl.)

V Terstu, 13. julija. Ravno kar sem prišel iz stolne cerkve svetega Justa, kjer so milostni škof Jernej slovesno černo sv. mašo in bilje za pokojnega mehikanskega cesarja Maksimilijana imeli.

Prav milo mi je pri sercu, ko prevdarjam, da danes v Terstu dvojni spomin obhajamo: Mučnikov in pomočnikov teržaškega mesta sv. Cenona in sv. device Justine, ki so ji pred 1581 leti ajdovski trinogi ob glavo djali; in pa cesarja Maksimilijana, ki so ga keršeni mehikanski Juaristi 19. dan pretečenega mesca ustrelili. Šel je bil iskat svetle krone, pa našel je prerani temni grob. — Vender pa časnik „Monde“ le čisla Juareza Maksimilijanovega rabeljna „za moža postave,“ ki le na čerko postave gleda, ktera pa umori, in modruje dalje: „Ko je Juarez svojega protivnika v temni noči pri zapertih durih dal obsoditi, je menil, da stoji popolnoma na terdini postave — in je potem ravnal.“ — Oh! kako lep poklon sinovom matere pravice.

Izmed bližnje zlahte visokega pokojnega je bila pričujoča pri svetem opraviu nje veličanstvo belgiška kraljica, rojena avstrijska nadvojvodinja Marija, hči bivšega ogerskega palatina, višega vojvoda Jožefa, ki

lahko koj, ko bi si ravno potrebne poslopja ali kupil ali napravil, pot iz dežele pokaže. V Virtemb. je zastran jezuitov „u. verwandten Congregationen“ poskerbljeno, da jih še vlada dovoliti ne smé brez pooblastenja po posebni „postavi,“ to je, če obé zbornici in vládár skupej tega ne sklenejo. V Saksonii je pa že „Verfassungsurkunde“ l. 1831 (§. 56) nove kloštre, rede in posebno jezuite prepovedala.

**) Sv. Alfonz je pisal narprej za svoje laške rojake. Tam je več priložnost bilo dozdej, ker je bilo veliko redovnikov. Za pri nas je ta sodba zdaj malo preojstra. Vender nas bo zadela tudi po pravici, če si ne iščemo sami več takih priložnost pripraviti. Kako bi bilo to mogoče, je že dr. Šlör (v dr. Pogačarjevi theol. Zeitschr. 1849 Nr. 32 ff. — do N. 47.) popisoval? Kako ginljive so besede v začetku str. 256 („ljudstvo se mi smili“ itd.) in na koncu stran 377. — Primeri tudi Schneider's Eu-sebia S. 403 ff.

*) Kakor mora vsak, kdor časnike prebira, spoznati, da ne le po splošnem, ampak prav posebno tudi po posebnih misijonih bode Amerika v kratkem vsa katoliška; tako je tudi naša misel, da v sedanjih prehudih časih se bode po že katoliških deželah v naših krajih le z misijoni dalo kaj poživiti in le z velikim trudom ohraniti, dokler se zopet bolj okolišine ne povernejo.

Vred.

**) V obeh državah se sme kak cerkven red le s privoljenjem vlade vpeljati, kar je tudi za vsaki klošter posebej potrebno. Pa to privoljenje je preklicljivo. Noben red, pravi Alb. Stolz, ne bo maral privoljenja prositi in tam naseliti se, če se mu

je sem prišla, da bi Maksimilijanovo vdovo Karolino seboj v Belgijo vzela. Če se ji bo to poneslo, se še ne vé. — Ko uboga zmotljenica pretečeni četrtek ob deveti uri zjutraj zasliši žalostno topovsko donenje, ki se je iz teržaške terdnjave razlegalo in ki je veljalo njenemu ranjcemu zakonskemu tovaršu, osupno vpraša: „Kaj li danes v Terstu imajo, ker tako dolgo streljajo?“

Bila je pa stolna cerkev napolnjena z ljudmi vsakega stanu in sploh so se prav spodobno obnašali, zakaj pri vsih je bil pokojni knez v dragem spominu, posebno pa pri ubogih, katerim je navadno obilno ubogajme dajal. Tudi po teržaški okolici so po farah črne pete maše zanj imeli in mestne prodajavnice so bile zaperte v znamenje iskrene žalosti; zato se je pa tudi nocojšnja javna muzika po pravici pobitemu ljudstvu nekoliko — anomalna — zdela. Končaje pristavim še te same besede: „Bog mu daj mir in pokoj in večna luč naj mu sveti.“*)

Kaj je kej novega po domačem in tujem svetu?

Iz državnega zbora. Kakor nekdanj Luter, ki je bil prav malo podoben za popravljavca v verskih in nravnih rečeh, tako je sedaj vstal na Dunaju Mühlfeld, ki naj bi se raji skrival in molčal, in hoče verske reči vravnovati ter državni zbor v nekak koncilium spreobrniti. Ne mara bi rad predsegal v delo Pija IX, ki cerkveni zbor napovedujejo. Čudom čuditi se je, da res „liberalci“ v zboru prikimujejo temu reformatorju, kteremu se je pridružil tudi dr. Herbst.

Mühlfeld je govoril 10. tega mesca za svoj „Religionsedikt“, ali kakor ga zdaj imenujejo, versko postavo (Religionsgesetz), po kateri tirja enake pravice vsem verstvom, ali kakor „Volksfreund“ pravi, enake pravice zmoti in resnici. Herbst pa predlaga odpravo zakonske postave, to je, da naj deželski gospodje ženine in neveste poročujejo, da naj se šole vzamejo cerkvi, pa ravnopravnost verstev.

Zoper Herbstov predlog je glasoval del Poljakov, Tirolci in Slovenci, razun dr. Kluna, kateri je za Herbstom potegnil. G. dr. Klun je bil o volitvah v Ljubljano pisal, da je njegovo načelo: „Za vero, cesarja, za dom;“ radi bi vedili, kako se to glasovanje vjema z unim načelom? Zastran dr. Tomanca pa vemo iz popolnoma zanesljivega vira, da ni glasoval zoper cerkev, ampak zanjo; „Volksfreund“ se moti, ki nekako natoleljivo zastran tega piše.

Druga znamenitost je Korb v. Weidenheimova interpelacija do ministerstva, ker se sliši, da česko poglavarstvo z budejoviško konzistorijo vred je prepovedalo ob nedeljah in praznikih žgane pijače kuhati; baravci, med kterimi je tudi g. dr. Klun, tedaj vprašajo, če je vlado volja ali ne za to poskerbeti, da se bode smel tudi ob nedeljah in praznikih „šnops“ kuhati? Tudi so neki še prašali, če je res, da se z duhovskimi vikšimi obravnava, da naj bi se vse dela in vožnje ustavile ob nedeljah in praznikih, in doklej so te obravnave dozorele? ... V severnih ameriškanskih državah, pa tudi na Angleškem, se ravno zdaj močno poganjajo za opušanje del ob nedeljah; pri nas se bojé, da bi nedelja „šnopsu“ škode ne delala: kje imajo bolj prav? — Kteri „liberalizem“ je bolj „racional?“ —

16. t. m. je bila huda obravnava o predlogu, da naj bi se smertna kazen odpravila pri hudodelnikih; toda 79 poslancev zoper 56 je bilo te misli: da naj z od-

pravljenjem vsmeritovanja prično gospodje razbojniki in tolovaji.

Obravnava zastran konkordata. (Dalje.) Seja se je pričela po sedmih zvečer 5. rožn. Po nekterih družih vravnava je Greuter pričel svoj sloveči govor v prid konkordata, kateri bo ravno zdaj toliko mičniši, ker je bil te dni Mühlfeldov „Religionsedikt“ zopet na versti v državnem zboru.

Greuter v začetku naznanja svoje začudenje nad tem, ko se je ravno poprej v seji iz dvojnih ust slišal klic za svobodo, pa le iz enih ust se je zbornici prilegel, iz drugih pa ne: en klic se je oglasil za oprosteno katoliške cerkve iz državnega objemanja, pa ta klic v njegovo začudenje ni našel priterjenja v njih sercih; zaslišal se je drugi klic za ravno tako rešenje iz državnega obročja, in temu glasu so sinovi katoliške cerkve z veseljem priterjevali! Potem tako-le govornik nadaljuje:

Zoper konkordat je prav za prav le en sam govornik besedoval na uni strani te hiše (kaže na levico), nimam pa kaj, za njegovo zmago zavidovati ga. (Veseli sméh.)

Še eno tako zmago, in njegova reč je do čistega zgubljen. (Splošnji veseli posmeh.) Poslanec Schneider, ki je po svojem poklicu tudi klical za prostost svojemu verstvu, je modro opustil povdarjati, kakor da bi se na ta klic postava še ne bila ozerla, zakaj slehernemu izmed nas mora vender znano biti, da patent od 8. mal. trav. 1861 in zlasti tako imenovana protestantska cerkvena vravnava od 6. pros. 1866 protestantski cerkvi deli postavne prostosti in pravice, ki so enake unim katoliške cerkve, in v marsikterih tehtnih rečeh še tudi deleč presegajo pravice katoliške cerkve.

Gospodje! Poslušajte, kar porečem; dobro sem premislil besedo in izrečem jo pred vsim avstrijskim škofijstvom, izrečem jo pred Vami, avstrijskimi katoličani, izrečem jo pred vsimi sinovi cerkve, in beseda je ta-le: Ob dnevu, ko nam bodo pod tistim poročtvom, ki ga imamo zdaj po podpisu naj višjih moči, papeža in cesarja, tiste pravice in prostosti zagotovili, ki so se postavno protestantom dovolile: ob tistem dnevu bomo mi na Tirolskem z zahvalno pesmijo po vsih dolinah zmago obhajali. (Gibanje. Od desnice: prav dobro!) Naj se torej ne govori, da preveč tirjamo. Pervorojeni sinovi na Avstrijskem naj saj toliko pravice smejo za-se tirjati, kolikor pozneje rojeni sinovi.

Zatorej nikakor ne morem začudenja zatreti, kako je to, da je adresni odbor, ki je bil tolikanj skerbni za državine veličanstvene pravice, oko obrnil ravno na konkordat — tedaj na vravnovanje pravic katoliške cerkve; kako da ni iz ravno tega vzroka tudi postav, ki protestantom prostost dajejo, na muho vzeli?

Naj nadalje slavni zbor prevdari, da tudi zunaj Avstrije so bili in so državniki, ki so močno goreči za moč in veljavo države in si tudi prizadevajo varovati njene veličanstvene pravice. Ako pa res prostosti, ki se nam dajejo v tako imenovanem konkordatu, naravnost veličanstveno državino pravico žalijo, si jaz nikakor ne morem misliti, zakaj da je n. pr. ravno pruska država to svojo veličanstveno pravico s tem žalila, da je katoliški cerkvi — bi rekel — že veliko poprej podelila tiste bistvene pravice, ktere mi imamo še le, kar je konkordat. (Levica se giblje.) Skrivnost, to v resnici politiško skrivnost sem si kos le s tem nekoliko pojasniti, da se spomnim besede, ki se je pri enaki priložnosti izrekla v ti visoki hiši med prikimovanjem večine in poskakovanjem Izraela od Dan-a do Bersebe. (Levičniki ohókajo.) In ta beseda je nato merila: „Ako že ne kersanstvo, je vender katoliška cerkev nezedinljiva z vstavno svobodo.“

*) Navadni pristavek: „Bodi mu zemljica lahka,“ tuhni, brez zamere rečeno, preveč po poganstvu. Pis. — Je blezo le griževa prestava latinskega: „Sit tibi terra levis.“ Vr.

Perviĉ moram tudi zoper te besede slovesno oporekati v imenu svoje vesti, kakor da bi se smel kak razloček priznavati med keršanstvom in katoliško cerkvijo (iz levice: ohó); drugiĉ, ako se še drugega stavka spominim, ktereĉa tudi jaz za resniĉnega spoznam, namreĉ: „Ali vstavna Avstrija, ali pa nobene Avstrije!“ — povzemite zdaj iz teh dveh stavkov, kaj se od neke strani katoliški cerkvi v Avstrii pripisuje. Ako je katoliška cerkev nezedinljiva z vstavno prostostjo in ako brez vstavne prostosti ni Avstrije, po tem takem je katoliška cerkev smertna sovražnica obstoja avstrijskega cesarstva. (Klici z levice: Nad tem ni dvoma!*) Zoper tako logiko resniĉnega dogodka se bojuj, kogar koli je volja, ona je na dnevu; berite berzopisne naznanila v rožniku 1861, ondi najdeta ta stavek.

Kakšna pa je razmera katoliške cerkve, da kratko to zaznamujem, do derŹavine oblasti, vravnána po konkordatu?

Člen 1 nam daje prav za prav kljuĉ v roke. Člen 1 konkordatov ne spoznáva katoliške cerkve, kakor nekĉaj sicer mnogopreslavljeni JoŹef II, za gospodovavno cerkev v cesarstvu; še manj, cerkev se še celo za cerkev veĉine avstrijskih prebivavcev ne spoznáva; kar se cerkvi v tem podstavnem konkordatovem členu dovoljuje, je sam edini ta stavek, da cerkvi se daje in varuje pravica Źiveti po naredbah BoŹjih in po doloĉilih cerkvene postave.

Prašam vsaceĉa: Kaj se more manj dati, kakor le naj potrebniši pogoje za Źivljenje? Vzemite to, kar ji daje prvi glavni člen v konkordatu, vzemite ji pravico Źiveti po postavah, po naredbah svojega zaĉetnika, in v nič ste djali cerkev; ne bodeite razklicali revizije (pregledanja), preklicali bote preĉganjanje cerkve.

Te načela, na ktere se cerkev opira in se priznavajo v konkordatu, so tiste načela, za kterih Źivnost je milijone muĉencev svojo kri prelilo, in upam v Boga, da prelivali bi jo tudi še v prihodnje. (Klici iz levice: O ne! ** Gibanje.)

Kakšno pravico je cerkev še dobila? V enem nadaljnjih členov je kratko vravnano, da cenzura tudi v oziru na Źkofe ne veljá veĉ, pa še z vtesnjenjem, „le ako Źkofovski ukazi reĉi zadevajo, ki se v njih podroĉje Źtejejo in so v njih mejah.“ Še veĉ, sv. Oĉe so v dodatku 5. kimovca 1855 avstrijskim Źkofom naravnost še veleli, da morajo vsak ukaz znotraj te imenovane meje, kakor vsako drugo tiskano delo v Avstrii poprej vladi predloŹiti. Ali se hoĉe še veĉ? Ali, ko se ravno v adresni osnovi tiskarna svoboda razklicuje, se pa hoĉe cenzura za Źkofijstvo v Avstrii še enkrat obuditi? Kdor je noĉe, se mora tudi s tim konkordatovim doloĉilom zlagati.

Eno naj tehtniših oĉitanj je bilo na to zakrenjeno, da je konkordat ves nauk cerkvi v roko izroĉil. V adresni osnovi je tudi napiknjeno, kakor da bi v uĉilstvu vse postavodajstvo bilo cerkvi v roke dano. Prašam pa vsaceĉa, kdor pozná bistvo konkordato, naj mi pové le en sam paragraf, en sam odstavek, kteri postavodajno pravico v nauku cerkvi izroĉuje?

Noĉem Vas, gospodje, veĉ muditi; reĉem le toliko, da sv. Oĉe so pozneje sami Źkofom zapovedali, da tudi celo zastran veroznanskih bukev, kar tiĉe uĉilo in obliko v obravnavi, naj se z vlado dogovoré.

O pravih ostroŹnicah uĉenosti, o vseuĉiliših, v konkordatu ne besedice ni, tu ima derŹava kakor taka naj popolniši svobodo, se vé da z izloĉkom bogoslovskega predela, kjer paĉ vender slehern previdi, da se v vo-

litvi uĉenikov teologiškega oddelka Źkofijstvu mora vpliv dopustiti; voli pa jih tudi le vlada. (Dalje nasl.)

Naj zvedó pa še ĉastiti bravci, kako drage „pri-jatlice“ imamo na Dunaju mi katoliĉani in zvesti Slovani. Staro „Presso“ strašno trebuch boli zavoljo tolike ĉastitljivosti in moĉi katoliške cerkve, ki se je v Rimu ob osemnajststoletnici razodela. Utajiti je ne more, ĉerti jo iz cele duše; kaj je tedaj storiti? Černiti, v nič de-vati, zniŹevati, obrekovati, natolcevat, kolikor je mo-goĉe! Popisovanja in naznanila iz Rima so ji „wie ein Märchen aus Tausend und eine Nacht.“ — „Rim plava kakor v morji zlata in draŹih kamnov!“ sanjarsko kliĉe judinja. Rim pa ni plaval v zlatu in draŹih kam-nih, ampak v ĉastitljivosti svoje zmage zoper samosilne nevernike in hinavce. Źuzelka, on gotovo ni odveĉ pobo-Źen, pa je bolj pošten in znaĉajen nasprotnik ter pravi: „Tudi tisti, ki niso katoliške vere, ki jo celo zametvajo, morajo vender spoznati, da slovesnost v Rimu je zma-govavno-veličansko katoliško skazovanje une stranke. Ako bi Garibaldi res Rim premagal, in bi mu papeŹ naproti stopil, bodo njegove trume na kolena padle in blagoslov sprejele; še veĉ, ni nemogoĉe, da bode tudi Garibaldi tako storil. Ako papeŹa vjetega odpelje, bo la-Źko ljudstvo povsod skup vrelo, ne da bi se Garibald, ampak sv. Oĉetu poklanjalo.“

Dalje pogreva stara obrekovavka cele litanije Źe stokrat prezveĉenih laŹi, ktere ji bodo verjeli le njeni maliki in pa bedaki. S „Syllabus-om“ (imenikom se-danjih krivih nauk) so „Pressi“ obsojene „vse napred-vanja na duhovski in politiŹki ledini.“ Osoda aleksan-drijske biblioteke „Allem, was die Denker der Leien-welt schufen...“ Take so njene straŹila, zoper ktere se pa judinja zopet tolaŹi, ĉeŹ, da „v Rimu zbrani se do milovanja motijo zastran svoje moĉi; vse kar se tam godi, ni drugega kakor slepilo samih sebe.“ Ali zopet jo je Źuzelka bolje zadel, ki pravi o ravno ti sloves-nosti: „Z gerdivnim tajenjem, z neolikano silo papeŹstvo ne bode omajano.... Luther je tudi menil papeŹstvu za veĉne ĉase luĉ upihniti: kaj bi pa rekel, ko bi bil zdaj, ĉez 300 lét, osemnajststoletnica vidil?“ —

„Neue Freie“ jo pa drugaĉ zakrene ter potepinsko govori o „bonzenhafter Unterwerfung“ v Rimu zbranih Źkofov in duhovnov, ker si veličanske in preĉastitljive edinosti in podloŹnosti utajiti ne upa. Vso mejo spodobnosti tudi prestopa nesramno bleknjenje, da „iz-trebljenje vsih drugovercev je glavni izid“ Źen-peterske slovesnosti... Ako se smé v Avstrii naj viŹji cerkveno osebstvo s svojim poglavarjem in s 25 milijoni katoli-ĉanov vred tako gerdo zasramovati, naj drugi govore, ktere dolŹnost veŹe; njih tehtne besede bodo zdale veĉ! —

V Rimu je bilo 7. tega mesca 205 japonskih mu-ĉenikov za blaŹene razglaŹenih. Njih muĉenje se je go-dilo med l. 1611 in 1632. Med njimi so duhovni iz do-minikanskega, franĉiŹkanskega, avguŹtinskega in jezui-Źkega reda, svetnjaki iz raznih stanov, starosti in spola. Pri ti slovesnosti v Lateranu je bilo Źe malo tujcev. — Pravijo, da so preteĉene dni tujci samo mestnim pre-bivavcem pustili 7—8 milijonov fr., v tem ko bi jim „edina nakradena Italija“ prinesla le stergano, nikoli ne zaŹito mavho. Darov Ź. peterskih je neki do 16 milijo-nov frankov.

Amerikanske naznanila. V Salezijanišu pri Mil-vokii je v god sv. Alojzija 27 mladenĉev prejelo 4 manjši blagoslove, 3 pa poddijakonstvo. Vsi uĉencev v semenišu je ĉez 160, med njimi 60 bogoslovcev. — V Notre-Dami so 9. roŹnika 4 prejeli dijakonstvo, 3 pa Źe naslednji dan maŹništvo. — Iz mestica Batticeville (Miss.) je 50 nekatoliĉanov proŹnjo poslalo do Źkofa, naj jim pošlje duhovna, ker so pripravljene cerkev Źi-

*) Po tacih izrazih tudi mi nimamo dvoma, pri ĉem je levice! —

**) Leviĉarji taki, ne mara, katoliĉanov serĉnost po svoji lastni meriji. Vr.

dati. „Take prošnje so prihajale tudi že od drugod do škofov, ker vsi, ki resnice odkritoserčno iščejo, se katoličanstvu bližajo, ko v protestanstvu nič ne najdejo, kar bi serce in dušo zadovoljno storilo,“ pravi dopisnik. — V bogoslovskem semenišu mesta Troy je uni mesec 37 mladenčev prejelo tonzuro, 14 manjši blagoslove, 25 subdijakonstvo, 9 dijakonstvo, 8 mašništvo. — Pri misijonu čč. oo. Giesen-a in Jakobs-a v Plaquemine-u (La.) je 27 protestantov in nevernikov prestopilo v katoliško cerkev. — Iz Cincinata naznanjajo, da več gospodarjev iz nekega kraja na Českem je ondi v okrogu 2—600 orlov zemlje nakupilo, ter so v pismu rekli najetemu opravniku, da čez polovico ondotnih prebivavcev se bode tje preselilo. (Vse po Volksztg. Baltim.)

Kratke naznanila. Na Kandii se Turku še zmiraj slabo godi. V Bulgarii se zmiraj bolj temni in vrè. V Sicilii zopet briganti hudo rojijo. Tudi na Španjskem je neki rogovilstvo. Naj v tem takem še med Francozom in Prusom vojska vstane, pa bo v trenutku vsa Evropa v ognji. Kolera pa se tudi po več krajih razodeva. Bog nas obvari kuge, vojske, punta, lakote!

„Figaro“ brez poštenja psuje in šiplje „pobožne družbe“, „P. Greuter-a“, „Severinovo družbo“ posebej, „kardinala R.“ „P. Fischer-ja“ (spovednika ranj. cesarja Maksimilijana) v Mehiki, „jezuite“, „osemnajstoletnico ss. Petra in Pavla v Rimu“, in še marsikaj družega — in toliko v enem samem listu. „Figaro“, se vidi, s stvarino ni v zadregi, in 25 milijonov katoličanov, ki pač naj večji kosec bremen nosijo, bi smelo imeti krepkejši brambo v ravnopravni Avstrii!! Tisti čas, ko se ogromna večina katoličanov do potu in žuljev, dostikrat lačna in stergana trudi, da za davke skupaj spravijo, tisti čas pa na Dunaju judje in drugi po sencah pri kavi in pivi sovražljive spise zoper njih naj dražji zaklad kujejo in trosijo po vsem cesarstvu.

Poslednje novice. V petek popoldne so šli Mil. škof birmat v Črni verh, Idrijo, Žiri. — V sredo bodo na željo mestnega odbora imeli v stolni cerkvi slovesno mertvašnico za ranjcem cesarjem Maksimilijanom.

— V deržavnem zboru 18. tega mesca je poslanec dr. Fischhof zbornici pojasnoval, da je zadrega, ako v vstavodajnih zborih večina prezira manjšino, pa da manjšina v cislajtanskem deržavnem zboru ima brez dvoma večino prebivavstva za seboj, in bi torej nemško ministerstvo iz Herbstovega skupstva javalne kaj opravilo. Govornik sklepa s premislika vrednimi besedami: „Nobena velikih narodnost avstrijskih ne more sama zagotoviti deržavi njenega obstoja, vsaka izmed njih pa je zmožna s svojim upogrom deržavo v nevarnost spraviti. Razdiravno delati premore vsaka posamezna, zidavno pa le vse zedinjene.“

— V Carigradu so bili kervavi tepeži med greki in judi. — V Rimu je bilo po „U. C.“ 15 zunanjih kardinalov, 465 škofov, 10.000 laških, 8.000 tujih duhovnov, 1200 redovnih mašnikov in 85.000 svetnih ljudi. K poslednjim pa niso šteti ljudje iz papeževih okrajin. V enem mescu je Rim sprejel do 100.000 tujcev. Ako je vsak le 2 škuda ondi pustil, je to 6 milijonov škudov ali 30 milijonov lir. Tudi naj terdovratniši italijanissimi so se te dni lahko prepričali, kolik blagor je Rimu tudi v časnem oziru papeževu gospodarstvu; le dnevnik sovražljivih prekucuhov „Comitato nazionale“ se ne sramuje v črni nevhvaležnosti izblekniti: „Tujci so nam prinesli le dragino in kolero!“

Iz Ljubljane. Iz Jutrovega smo ravnokar dobili dvoje prav znamenito pisanje. Eno je iz Jeruzalema od prečast. vodja v avstrijskem hospicu gosp. Fr. Hro-

vata, kakor zahvala in serčno pozdravilo mnogim predragim, ki so preč. gospoda v duhu spremljali po njih popotvanji. Dolgo in podučno pisanje prihodnjič. Drugo iz Safeda pri Tiberii od avstrij. konsularnega opravnika gosp. Miklasieviča, zastran poslanih podob. Prihodnjič več. Tako tudi slovesnosti v Celji in pod Kumom.

Méd in Pelin.

Trojni turki so, ki se ne zlagajo z mirnim človeštvom, ker so brez prave ljubezni do bližnjega. Pervi so v Turčii; — ti krešejo kristjane po glavi in jih v prah mandrajo. Drugi so po vsem svetu raztrošeni in se jim pravi mavtarji, garibaldini, macinisti itd; — ti udarjajo po duhovnih dobrotah in po vesti katoličanov, pa tudi po Rimu, po cerkvah, in so bolj nevarni od pravih turčinov, ker ljubezen in bratovstvo štulijo, pa nobenega nimajo. Tretji turčini so tako imenovani „reformjudi“ in „reformkristjani“, ali kako bi jih že imenovali, kateri bi radi katoličanstvo tako dolgo strugali, da bi iz njega popolnega malika iztrugali. Ti možje ljubijo denar in pa svojega preljubljenega iškarjota, ki se mu tudi „poželenje mesa“ pravi. Perve turčine hočejo zdaj iz Evrope pregnati; drugi dvoji imajo pa sami Evropo tako rekoč v oblasti.

Živé stíny (žive sence). Pod tem napisom je Čeh J. R. Vilimek dal na svetlo knjižico za slovansko mladéž, ki se prodaja po 28 nkr. in obsega 29 senčnih podob: zajcev, volkov, medvedov, slonov itd., ki se dajo z raznoterim spletnjem perstov pri luči ob zimskih dolgih večerih po stenah senčiti, kar je otrokom za njih pridnost po dnevi nedolžen kratek čas.

Rim in Mehiko primerja „Wiener Kirchenztg.“ ter moč Rima in moč „novega liberalizma.“ Mehikansko cesarstvo je vstanovljeno po novem liberalizmu in terpelo je komej dve leti; Rimu je ves „liberalni svet“ žvižgal pesmico: „konec papeškega gospodovanja,“ in — Rim se brani že blizo 2000 let! — Špomina vredna bi utegnila biti tudi ta le primera. V Rimu in Mehiki so bile francoske vojne v brambo: Rim so zapustile, pa še kraljuje v njem Pij IX in z nepremagljivim zmago-slovjem osemnajstoletnico obhaja; Mehiko so zapustile — pa kmali jo je mógel tudi Maksimilijan cesar zapustiti in je bil v Kveretari vstreljen.

Duhovske spremembe.

V ljubljanski škofii. G. Jan. Kaplenk je bil 10. t. m. za fajm. na Blokah inštaliran. G. dr. Janez Kulavice pride za duh. pom. v Šentvid pri Zatičini. Razpisani ste 28. u. m. duhovnii Javor in Fara pri Kostelu, ker sta zadevna čč. gg. fajmoštra A. Jerina in Ign. Jerin v pokoj se podala.

Dobrotni darovi.

Za sv. Očeta. Dobrotniki: a) velik zlat, ki velja za 4; b) tolarček za 33 kr. st. d.; c) 1 gold. 20 kr. v sr. — Iz Kokre 1 terdnjak za 2 gold. st. den.: „Za odpušanje grehov in žegen Božji.“ — Po g. N. T. 50 kr. — H. G. 1 šmarno petico in 2 dvajsetici: Za pravo serčno ljubezen do Boga, spoznanje grehov, vredno pre-jemanje ss. sakramentov, stanovitnost, srečno zadnjo uro! — Benedicite, ss. Pater! 3 gl. — Neka gospá 1 gl. za blagoslov za otroke, da bi keršansko živeli. —

Za g. misijonarja Čebula. Transmarinus 50 kr.

Pogovori z gg. dopisovavci.

G. —r—: Na Vaše prašanje se zdaj še nič ne vé, ko bi pa kaj imelo biti, se bode skorej gotovo v Dan. pred kaj bralo. — G. J. na N.: Take naznanila gredó v „Oglasnik,“ ne v Dan. —